

de la petita història

Ferran VII a Reus l'any 1814

PERE ANGUERA

El tractat de Valençay signat entre Napoleó Bonaparte i Ferran VII l'11 de desembre de 1813, gràcies a les victòries d'espanyols i anglesos contra l'exèrcit francès que restava encara a la península, suposava la fi de la invasió napoleònica i el reconeixement dels drets del Borbó per a regnar sobre el nostre país. Emparat en el conveni Ferran VII pogué deixar la seva daurada presó francesa i creuar la frontera el 22 de març de 1814 (1). El viatge de retorn seguit amb gran expectació per tot el país devia fer-se d'acord amb l'itinerari senyalat prèviament per la regència (2). El "rey deseado" acceptà momentàniament aquesta imposició i anà fins a Girona i des d'allí, passant per l'interior, encara que sense apartar-se gaire del litoral, cap a Tarragona on no s'emocionà ni poc, ni gaire (3) davant les runes en què s'havia convertit la ciutat mentre lluitava per conservar-li el regne. De Tarragona vingué a Reus on féu nit el primer dia d'abril.

La primera notícia que recollí la premsa reusenca (4) sobre l'arribada del rei a Catalunya la publicà el "Periódico político y mercantil de la villa de Reus" al número 87 de 1814 corresponent al 28 de març (5) en el qual transcriu una carta privada escrita per un capità i datada a "Gerona 24 de marzo de 1814" en la qual descriu la triomfal entrada a la ciutat, de Ferran, del seu oncle l'infant Antoni i del duc de San Carlos, i manifesta l'esperança que tenen els seus habitants que el rei s'hi quedi uns quants dies. La carta arribà a Reus a les nou del vespre i malgrat l'hora es ventaren campanes, la gent es llençà al carrer i "hubo salve i repique general". Al dia següent el diari repeteix la notícia de l'entrada del rei a Girona i explica com es produí la seva alliberació a la frontera, deixant

com a ostatge el seu germà, l'infant Carles, per tal de garantir fins a la frontera el lliure pas de les tropes franceses que restaven encara al principat. Aquesta exigència és qualificada de "zalagarda bonapartina". Els soldats i el poble aclamaren el monarca amb crits de "viva el rey, viva la nación, viva la constitución" i a Girona, en veure'l, la gent "se electrizó hasta parecer locos de contento". El redactor de la nota acaba desitjant que el rei tingui un bon govern i que se sàpiga triar bons i honrats consellers. Finalment dóna "la ruta de S. M. es para Mataró, S. Cugat del Vallés, Villafranca, Tarragona, y S. Carlos".

Reus era aleshores la segona població de Catalunya (6) i no és estrany, doncs, que, atesa la destrucció de Tarragona després dels setges de 1811, el rei l'escollís per a pernoctar-hi tot i ésser apartada de les rutes habituals i no constar en el programa de la regència. Les notícies arribades per posta a la vila i confirmades de viva veu el 27 (7) produïren un desbordament de l'entusiasme popular.

NOTES

(1) El "Periódico político y mercantil de la Villa de Reus" en el número 97 de 1814, corresponent al 7 d'abril, pàg. 389, transcriu la notícia facilitada per carta particular per un militar camí de Barcelona, descrivint així l'alliberament del rei:

"Al medio día del 24 de marzo llegó el Rey frente a Bascara á la orilla izquierda del río Fluvià. Acompañaba a S. M. una numerosa comitiva francesa. A la derecha se presentó Copons poco acompañado y preguntando por tres veces: "¿Quién vive?" El Sr. D. Fernando respondió a las tres veces: "El rey de

El mateix 27 l'ajuntament es reuní en sessió i es ventaren les campanes i es dispararen salves; el bullici pels carrers durà "desde las diez y media hasta muy entrada la noche" (8). El poble donava indistintament visques a "nuestra amada libertad, y la de nuestro amado Fernando; viva la constitución, viva la Nación Española". L'endemà, dia 28, l'ajuntament es tornava a reunir i acordava enviar uns delegats a suplicar al rei que fes nit a Reus tenint en compte el deplorable estat de Tarragona per tal de permetre "al inmenso vecindario de todo el campo el consuelo de ver y admirar a su adorado Monarca". La comitiva formada per un regidor i "dos sugetos condecorados" s'encreuà amb una carta del general Francisco de Copons y Navia dirigida al tinent coronel Francisco Pollicarpio de Bofarull comunicant-li que el rei tenia previst entrar a la vila el dia 31 a la tarda.

El 29, mentre el poble adornava els carrers, un cop difosa la carta, tornaren els comissionats, molt contents per haver estat rebuts pel mateix rei en persona, amb la notícia que l'entrada reial es retardava fins el dia 1 d'abril. L'ajuntament distribuí els allotjaments (9) i publicà una proclama que s'acabava preguntant a tot el veïnat "festejar al digno monarca que... mientras Dios conserve su preciosa vida, (hará) las delicias de todos los españoles".

Tots els carrers principals foren adornats amb molta riquesa (10) especialment el raval de Jesús, lloc per on havia d'entrar la comitiva i visible a més des de

las Españas". Entonces dixo Copons: "Pase solo el Rey de las Españas" y pasando Fernando solo le dixo con voz firme: "Señor.—El general en gefe del primer ejército nacional, y capitán general de la Provincia de Cataluña tiene el honor de presentarse a V. M. para tributarle todo el respeto debido que V. M. merece por su alta dignidad de Rey de las Españas. V. M. llegue en feliz hora a este Reyno que tan de veras le ama, y que tan heroicos esfuerzos ha hecho por V. M. Apresúrese V. M. Señor, para llegar a su corte, en donde le espera el soberano congreso, para entregarle el gobierno que tan dignamente desempeña

l'allotjament reial. Els expatriats barcelonins construïren a expenses seves un obelisc espiral sobre una base cúbica, al capdamunt del qual hi havia una alegoria de la constància. L'obelisc estava il·luminat i dotat de moviment rotatori i oferia a l'espectador "un golpe de vista el más gracioso y variado". Les façanes de la plaça foren uniformades amb un simulacre de vuitante columnes toscanes, cobertes després amb cortinetes i coronades amb escuts i figures al·lusives. L'ajuntament col·locà al seu balcó principal una escultura que representava Espanya, i el gremi de teixidors construí al mig de la plaça un obelisc de 90 pams d'alçada coronat amb una altra estàtua.

El dia anunciat, el primer d'abril, un grup de joves reusencs en nombre de trenta elegits per a fer la guàrdia d'honor al rei i vestits a la manera dels vells soldats espanyols, sortiren a rebre el monarca, sota les ordres de don Antonio Maria de Gallart, al camí de Salou. En trobar-se els dos grups, a l'alçada de Mas Calvó, el rei, per tal de "calmar las impetuosas ansias de tantos dignos españoles que anhelaban la dulce satisfacción de saciar su vista con su amable presencia" baixà de la carrossa per pujar a cavall i el mateix feren els seus acompanyants d'honor, l'infant Antoni, el duc de San Carlos i els senyors Francisco de Copons i José de Zayas. A l'entrada del poble esperava al rei l'ajuntament presidit per l'alcalde el doctor Pere Ànguera i gran nombre d'habitants de la comarca, amb un cor format per trenta ninfes i trenta genis que cantà una cançó especialment

escrita per a aquell acte. La comitiva s'havia de dirigir a la Prioral per a ser el rei rebut sota pal·li, però la gentada que omplia la plaça i obturava el camí ho impedí i es dirigí directament des de la plaça de la Constitució pel carrer de Monterols a la plaça de les Monges, a casa del senyor don Josep de Miró i de Burgués, que el rebé i l'acompanyà fins al seu "aposeno". El senyor de Miró, el baró d'Albi, don Joaquim de March, don Josep Llorens i don Francesc Freixes quedaren al servei reial (11). El "Periódico político..." destacà al dia següent el contrast entre la rebuda feta a Ferran VII que amb la seva sola presència atreïa les multituds, i la de Napoleó que ni amb la força pogué fer-se aclamar (12). El mateix dia 1 després de sopar el rei concedí un "besamanos" en el transcurs del qual el prior doctor Diego Padró féu en nom de tots els presents un breu parlament, en el qual deixà constància que esperaven que Ferran VII fos un "protector de la religión, un defensor de las leyes justas y un padre que sabrá enjugar las lágrimas de tantos españoles" (13). Després d'aquest acte, guaitant el rei pel balcó es disparà a la plaça un castell de focs d'artifici.

El dia 2, a les onze i mitja del matí, la comitiva reial precedida pels gegants i altres danses i atraccions populars es dirigí a peu a la prioral de sant Pere. A la porta de l'església foren rebuts pel prior i tota la comunitat i el rei entrà sota pal·li portat per l'ajuntament. Durant tota l'estona que durà el cant del Te Deum, el rei i l'infant es mantingueren agen-

llats, en actitud, segons el cronista anònim, molt edificant.

A la tarda, "a cosa de las cinco, no sufriendo límites su amante corazón, tomó la resolución paternal de mezclarse con sus hijos" (14) i anà a passejar-se a peu pel passeig on fou aclamat, i s'entretingué parlant amb els membres reusencs de la seva escolta i amb "otras (personas) de todas clases" (15) que hi trobà.

Al vespre s'oferí un ball-concert al saló noble de la casa del tinent coronel don Francisco Policarpo de Bofarull, al qual assistiren unes dues-centes persones. El rei ordenà a tots els assistents que s'asseguessin (16), cosa que fou molt ben interpretada com a mostra dels seus sentiments humanitaris. El rei donant exemple de morigeració, només prengué després "una colación muy parca, y qual pudiera hacerla un individuo del estado religioso, el más austero" (17).

L'endemà dia 3, el rei es llevà molt aviat i assistí amb tots els acompanyants a la missa, després de la qual foren admesos tots els qui ho desitgessin al "besamanos". Tot seguit pujà al cotxe i, acompanyat per la guàrdia d'honor reusenca, prengué el camí de Lleida. A La Selva els reusencs s'acomiadaren del rei i se'n tornaren. Produí en tothom una gran estranyesa (18) que no seguís la ruta assenyalada per la regència sinó que es dirigís a Lleida.

La darrera nota que publicà el "Periódico político y mercantil de la villa de Reus", sobre el viatge reial, sortí al número 94, del 4 d'abril, resumint l'estada reusenca i descrivint el nou itinerari reial.

la Regencia de las Españas. El Cielo, Señor, dé a V. M. dilatada vida, y en ella acierto para gobernar un Reyno que tanto merece". — Concluido este discurso, Copons quiso doblar la rodilla para besar la mano a S. M. El Rey le estrechó en sus brazos; lloró el Monarca; lloró el General... Se cuenta que Copons le dixo: "Señor no quiere la Nación ver a V. M. acompañado de extrangeros", y que el Rey respondió: "Ni caballos quiero que no sean españoles". Lo cierto es que despidió a los que traía y tomó los que se le tenían preparados.

Rey constitucional!... Que sangre tan bien vertida".

Per a una visió més global dels fets es pot consultar M. Tuñón de Lara: "España siglo XIX". Ed. Laia. Barna. 1973. Pàgs. 36 i segs.

(2) Un full imprès enquadernat entre els números 86 i 87 del "Periódico político y mercantil de la villa de Reus" de 1814, titulat "Itinerario que seguirá S. M. el señor Fernando VII, señores infantes don Carlos y don Antonio, comitiva y acompañamiento, desde la ciudad de Gerona á la raya de la provincia de Valen-

cia", dóna com a oficial el següent itinerari:

"Lunes 28 de Marzo de Gerona a Calella 10 h.

Martes 29 de idem de Calella a Mataró 5 h.

Miércoles 30 de idem. de Mataró a Molins de Rey 8 h.

Jueves 31 de idem. de Molins de Rey al Vendrell 8 h.

Viernes 1 de abril del Vendrell á Reus 9 h.

Sábado 2 de idem. de Reus al Perelló 9 h.

6 notícia.

Domingo 3 de idem. del Perelló á San Carlos 9 h.

Total de horas de viaje 58 h."

(3) Podeu llegir una versió novel·lada de la visita a "El Rey Deseado" de F. Gras i Elias, Barna. 1895, pàgs. 92 a 98. Antonio de Magriñá en la seva obra "Tarragona en el siglo XIX", Tarragona 1901, no en parla.

L'anònim autor de "Tarragona sacrificada en sus intereses y vidas por la independencia de la nación... (escrita per) una víctima escapada del furor de los bárbaros...", fa una descripció plena d'hipèrboles (pàgs. 78-79) sense donar, però, cap dada concreta, ni tan sols confirma la notícia de Gras i Elias, segons la qual el rei s'hi quedà a dinar.

(4) Sobre els periòdics reusencs de l'època podeu consultar l'obra de Francesc Gras i Elias "El periodismo en Reus", recentment reeditat per la "R. C. L." en fullatò.

(5) Al número 80, del 21 de març, comentava que la vigília havia passat una posta amb la notícia per al govern que "Fernando el deseado" arribaria el dia 20 a Perpinyà.

(6) Sobre els problemes del volum demogràfic en aquell temps, vegeu el meu article "Aproximació demogràfica al Reus de 1818". "R. C. L.", núm. 232, març de 1972.

(7) "Suscinca relación de las demostraciones con que se esmeró la villa de Reus en obsequiar a su amado Monarca don Fernando VII... los días 1, 8 y 3 del presente mes de abril", Reus en la oficina de José Rubió, 1814, 48 pàgs. i "Sobre el tránsito que hicieron por esta villa nuestro amado Rey y Señor Don Fernando séptimo (que Dios guarde) y su hermano y tío los Serenísimos Ynfantes Don Carlos y Don Antonio, en los días 1, 2 y 3 del mes de Abril del Año 1814". Actes municipals. Volum 7. Folis 196-207.

(8) "Suscinca relación...".

(9) El mateix document transcrit a la nota 2, conté la següent: "Nota de las personas que componen las mesas de S. M.: 1.ª Mesa: Su Magestad, Sr. Infante don Carlos, Sr. Infante don Antonio, Sr. Duque de San Carlos, Sr. D. P. de Masana. Convidados.

2.ª Mesa: D. Y. de Montenegro. Su her-

mano. Don Francisco Vuiller, D. Ramón Moreno. Convidados.

3.ª Mesa: Ayudas de Cámara. Collado, Quer, Menéndez, Moreno, Escalociti, Sarrondo. Convidados.

4.ª Mesa: Tres lacayos".

Després fa la llista de tots els estris que necessiten i dóna la següent llista de menjar imprescindible: "Provisiones de boca: Carneros, 1, corderos 2, gallinas 4, pollos 8, pichones 12, perdices 8, becados 3, pescado el que se pueda. Jamones. Tocino. Manteca. Aceyte. Vinagre. Sal. Huevos Leche. Azúcar. Harina. Verduras. Pan. Vinos generosos de todas especies. Vino usual. Licores. Platos y lozas para el café. Frutas del País".

(10) Un testimoni no oficial descriu així la il·luminació i les festes: "en frente la carretera de Salou hicieron una capilla los gitanos al portal de Jesús. Otra capilla en más de dos mil luces en la plaza principal toda guarnecida con la pirámide en la plaza de las monjas también guarnecida con una capilla digo castillo de fuego en el portal de Santa Ana otra capilla y así muchas calles y arrabales las más vistas y en vista de tanta fiesta y al ver al rey acudieron muchas personas de los pueblos del rededor al día siguiente por la mañana de once a doce bajaron de Palacio y con todo el acompañamiento se dirigieron a la Yglesia Parroquial de San Pedro y cuando el Rey fue en la calle de Monterols se rompió la campana de los cuartos de hora y luego cantamos el Te-Deum en alabanza de S. M. y al cabo de tres o cuatro días se marcharon". "Libro de varias cosas sucedidas en esta villa, y algunos parages de Cataluña para uso de Antonio Pons y Anguera", pàg. 26. El manuscrit es conserva a l'Arxiu històric municipal.

(11) El "Periódico político..." el mateix dia de l'entrada del rei, publica una proclama d'exaltació patriòtica, en la qual recorda, però, la importància de la constitució, i en la qual entre altres coses diu, després d'incitar el poble a aclamar el rei: "Apenas nuestro Rey Don Fernando podrá creer que para formar tan pequeño libro como el de nuestra sagrada Constitución, haya contribuido este generoso pueblo con más de cien millones de reales y más de tres mil personas de su

robusta juventud, de los cuales una parte ha sido mártir de su libertad y otra queda aherrojada por el Tirano y otra está combatiendo por la independencia de la nación y de su recobrado Fernando. Libro pequeño en volumen, pero el mayor y más grande que han visto las naciones, y por el que va la España a su Rey sentado constitucionalmente en un trono fundado sobre sus propios deberes y nuestros imprescriptibles derechos. Libro escrito y jurado por los españoles, cuya observancia, ha hecho temblar por sí sola al usurpador del Trono de san Luis, y que llenará de rabia y envidia á sus infames sequaces".

(12) "A las 4 1/2 de la tarde de ayer entró en esta Villa el Sr. Don Fernando VII en medio de un gentío inmenso de esta población y comarca. Todas las calles estaban adornadas; y los balcones... hermoeados con vistosísimas colgaduras". I el poble mentre passaven plorava d'alegria, en canvi "El Tirano con tantas bayonetas, entre los Españoles jamás se vió bastante fuerte ni temido; Fernando sin bayonetas, con solo el amor del pueblo será el único fuerte y respetado, pues los reyes jamás lo son sino mientras descansan en el amor de los pueblos". La nota s'acaba anunciant la sortida del rei, l'endemà, cap a S. Carles.

(13) "Suscinca relación...", pàg. 21.

(14) Idem, pàg. 25.

(15) "Periódico político...", Núm. 94. 4 d'abril 1814.

(16) F. Gras i Elias a "El rey deseado", Barna. 1895, dóna en les pàgines 99-118 una versió novel·lesca de l'estada del rei i dels seus acompanyants a Reus, oferint una imatge plena de tòpics del ball a casa dels Bofarull. L'acció pseudo-històrica es barreja amb la trama argumental. Altrament no sembla conèixer la "Suscinca relación..." ni les actes municipals.

(17) "Suscinca...", pàg. 28.

(18) Gras i Elias a "El rey deseado", diu: "El rey con gran sorpresa de todo el vecindario, no tomó la carretera de Salou que empalma con la de Valencia, si no la que conduce a la ciudad de Lérida". (Pàg. 118.) Vegi's també A. de Bofarull, "Anales...", 3 ed., pàg. 156. Vol. 1.